

Populární kultura II.

Úvod do uměnovědných studií

Ideální typ folklóru

- ▶ Kultura jednotlivých lokálních komunit v tradiční společnosti
- ▶ Vazba na každodenní život
- ▶ Nejsou striktně odděleny role umělce a publika
- ▶ Výrazně lokální charakter
- ▶ Není mediálně zprostředkována – orální tradice
- ▶ (není masová)

Na cestě k (moderní) populární kultuře

- ▶ Karneval v kultuře středověkého světa
- ▶ Proces transformace společnosti v moderní době
- ▶ Znak „moderní“ populární kultury

Charakteristiky populární kultury

- ▶ Určená k masové spotřebě
- ▶ Disponuje vlastními „novými medií“
- ▶ Snadná požitelnost
- ▶ Deformace původních kulturních rysů (spotřeba, trh)

- ▶ *B. Pascal (1623 – 1622)*
  - ▶ *Nudu považuje za specifikum lidské existence. Lidé vnitřní puzení ke klidu.*
  - ▶ *Když ale dojdou klidu, jsou konfrontováni v mysli svou vlastní smrtelností, což je jim nepříjemné.*
  - ▶ *Proto nás to také stále nutí k rozptýlení, a dlouhou chvíli neseme velmi špatně.*

Vyšší a nižší kultura (?)

- ▶ V čem je vlastně rozdíl?
  - ▶ Forma, Žánr, Obsah... (?)

- ▶ Charakteristika nízké kultury (U. Eco)
  - ▶ Cena
  - ▶ Emoce
  - ▶ Test času

Teorie populární kultury - hlavní školy

- ▶ **Frankfurtská škola**
  - ▶ T.W Adorno, M. Horkheimer

- ▶ **Politická ekonomie**
  - ▶ Hegemonie, Ideologie
  - ▶ A. Gramsci, S. Hall

- ▶ **Strukturalismus a sémiologie**
  - ▶ U. Eco, R. Barthes

Populární kultura a kulturních studií

- ▶ Teorie populární kultury je jiným pohledem na principiálně stejný okruh fenoménů, jako je teorie masové kultury:
  - ▶ teorie **masové kultury** zpravidla vidí masy jako **pasivní** příjemce sdělení produkovaných kulturním průmyslem,
  - ▶ teorie **populární kultury** zdůrazňuje **aktivní**, kreativní roli společenských „aktérů“, kteří produkují kulturní významy masově distribuovaných textů.

Ideologické předpoklady pojmu populární kultura v kulturálních studiích

---

- ▶ „Populární kultura je vytvářena podrobenými lidmi v jejich vlastním zájmu ze zdrojů, které také kontradiktorně slouží ekonomickým zájmům těch, kteří vládou. Populární kultura je vytvářena zevnitř a zespodu, nikoliv vnucována zvenku či shora, jak se domnívali teoretikové masové kultury.“ (John Fiske: *Reading the Popular*, London 1989, s. 2)
- ▶ Pojem populární kultura je v kulturálních studiích obvykle vázán na marxistická či výrazně levicová politická a ideologická východiska.
- ▶ Bývá líčena jako „kultura resistance“.

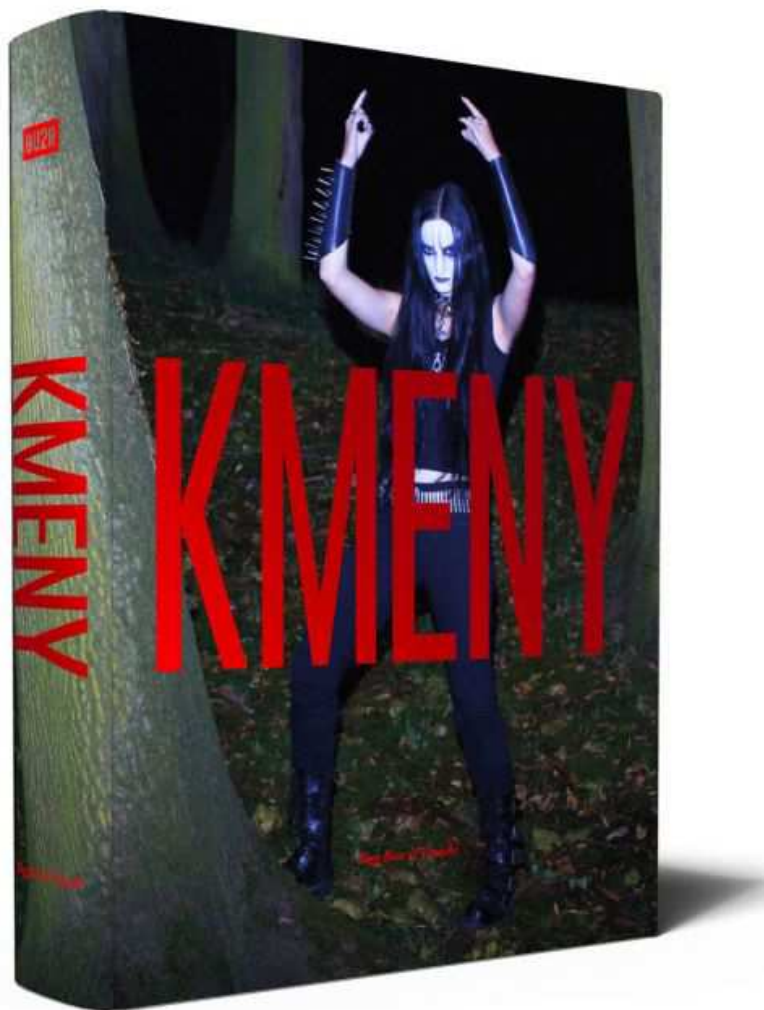

Pojem subkultura

- ▶ Označuje specifickou kulturu skupiny lidí, kteří sdílejí zvláštní hodnoty a normy, v nichž se rozcházejí s majoritní či dominantní kulturou či společností.
- ▶ Antropologický pojem kultura je východiskem – vztahuje se k celku způsobu života.
- ▶ V pohledu kulturních studií často **subverzivní rysy**, opozice.
- ▶ Sféra tvorby autentických významů a hodnot, jež jsou pak **korumpovány masovou kulturou**.

Literatura v češtině

▶ Primární texty:

- ▶ Bachtin, Michail Michajlovič: *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*. Praha 1975, 2007.
- ▶ Eco, Umberto: *Skeptikové a těšitelé*. Praha 1995.
- ▶ Volek, Jaroslav: Heslo „Populární kultura“.
http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Heslar/popularni_kultura.htm

Masová kultura a kulturní průmysl

Úvod do uměnovědných studií

Masová kultura

- ▶ Převážně pejorativní označení pro **kulturu ovládanou zbožním principem**,
jež je považována za:
  - ▶ neautentickou
  - ▶ manipulativní
  - ▶ esteticky podřadnou
- ▶ Stojí proti:
  - ▶ autentické lidové kultuře
  - ▶ vysoké kultuře

Pojmy k masové kultuře

- ▶ masa
- ▶ masové publikum
- ▶ masová komunikace
- ▶ masová kultura

(viz další stránky)

Masa

- ▶ velký soubor
- ▶ není diferencovaná
- ▶ převážně záporná podoba
- ▶ postrádá pořádek
- ▶ je projevem masové společnosti

Masové publikum

- ▶ početné
- ▶ velmi rozptýlené
- ▶ neinteraktivní a anonymní
- ▶ heterogenní
- ▶ neorganizované a neschopné samostatné akce

Masová komunikace

- ▶ velký rozsah
- ▶ jednosměrný tok
- ▶ asymetrie
- ▶ neosobní a anonymní
- ▶ propočítaný vztah
- ▶ standardizovaný obsah

Masová kultura

- ▶ není tradiční
- ▶ není elitní

- ▶ je produkována masově
- ▶ je populární (pop x folk)
- ▶ je komercializovaná
- ▶ je homogenizovaná

Televize

Žalm 22 (23), Dobrý pastýř

- 1 Pán je můj pastýř: nemám v ničem nouzi.**
- 2 Na tiché, svěží pastviny mě vodí,
k pramenům, kde si mohu odpočinout.
Mé duši dává svěžest, provází mě
po správných cestách, věren svému jménu. –**
- 3 I kdybych vešel do rokliny temnot,
zlého se neděsím: vždyť ty jsi se mnou.
Tvá hůl a kyj jsou pro mne ochranou.**
- 4 Před očima mých nepřátel
k jídlu mi prostíráš,
hlavu mi mažeš olejem,
má číše přetéká.**
- 5 Štěstí a přízeň u mne jsou,
až pokud budu žít.
V Pánově domě přebývám
do časů nejzazších.**

Žalm „151“, Televize

**Televize je můj pastýř, nic mi neschází,
krmí mě v pohodlném křesle.
Vodí mně daleko od víry, duši mi zabijí.
Vodí mně po pomýlených stezkách,
věrný autorům programů.
I kdybych měl chodit cestou
zodpovědného křesťana, nebudu se
o to snažit, protože televize je se mnou.
Její dráty, vypínače a dálkový ovladač -
to všechno je mi útěchou.
Prostíráš mi stůl různých hloupostí
podle mých tužeb.
Vléváš mi zlé představy do hlavy a moje
touhy mi napínáš až po okraj.
Lenost mě bude provázet po všechny
dny mého života.
A budu bydlet při televizi mnoho
a mnoho dní.**

Tradice kritiky masové kultury

- ▶ diskuse o technice a umění ve 20. letech vesměs optimistická, ve 30. letech střízlivění (viz také W. Benjamin)
- ▶ **kritika zprava** – konzervativní kulturní kritika
  - ▶ předchůdcem Matthew Arnold (1822-1888), *Culture and Anarchy* (1869) – culture – „the best which has been thought and said in the world“
  - ▶ Frank Raymond Leavis (1895-1978) – 30.-50. léta v Británii – literární kritika, *Mass Civilisation and Minority Culture* (1930)
- ▶ **kritika zleva** – varianty marxismu
  - ▶ 30. léta – frankfurtská škola

Dwight Macdonald

▶ Tradiční kultura

- ▶ Highbrow Culture
- ▶ Lowbrow Culture

- ▶ Vysoká a lidová paralelní, nikoliv konkurenční

▶ Jevy v moderní kultuře

- ▶ Mass Culture – kopíruje a míchá vysokou a lidovou kulturu
- ▶ Middelbrow Culture – korupce vysoké kultury

- ▶ „Masscult and Midcult.“ *Against the American Grain*. (1962)

Kulturní průmysl

- ▶ Zdání: demokratičnosti, individuality a diverzity
- ▶ Realita: autoritářství, konformita a standardizace

- ▶ “Zábava je pokračováním práce v pozdním kapitalismu. Je vyhledávána tím, kdo se chce vyhnout mechanizovanému pracovnímu procesu, aby se na něj znovu připravil.”
  - ▶ Adorno-Horkheimer (1989: 156)

Kulturní průmysl

- ▶ Walter Benjamin (1892 – 1940)
  - ▶ Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti
    - ▶ Aura (uměleckého díla)
    - ▶ Technická reprodukovatelnost
    - ▶ Demokraticizace umění (?)

- ▶ T.W. Adorno (1903 – 1969)
  - ▶ O **fetišovém** charakteru v hudbě a regresi sluchu
    - ▶ Degenerace vkusu
    - ▶ Fetišový – zbožní charakter

Literatura v češtině

▶ Učebnice:

- ▶ McQuail, Denis: *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha 1999.
- ▶ DeFleur, Melvin L. – Ballová-Rokeachová, Sandra J.: *Teorie masové komunikace*. Praha 1966.

▶ Primární texty:

- ▶ McLuhan, Marshall: *Jak rozumět médiím*. Praha 1991.
- ▶ Eco, Umberto: *Skeptikové a těšitelé*. Praha 1995.
- ▶ Bell, Daniel: *Kulturní rozpory kapitalismu*. Praha 1999.

